

Міністерство освіти і науки України
Uniwersytet Rzeszowski
Wydział Muzyki
Рівненський державний гуманітарний університет
Інститут мистецтв

МИСТЕЦЬКА ОСВІТА ТА РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

Збірник наукових праць

Випуск 8

Рівне – 2022

Редакційна колегія:

Сверлюк Я.В. – доктор педагогічних наук, професор, директор Інституту мистецтв РДГУ;
Олексюк О.М. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики музичного мистецтва Інституту мистецтв Київського університету ім. Бориса Грінченка;

Павелків Р.В. – доктор психологічних наук, професор, заслужений працівник освіти України, академік АН ВШ України, перший проректор Рівненського державного гуманітарного університету;

Пелех Ю.В. – доктор педагогічних наук, професор, заслужений працівник освіти України, академік Національної академії наук вищої освіти України, проректор з науково-педагогічної роботи, європейської інтеграції та інновацій;

Mirosław Dymon – Dr. hab., prof. Uniwersytet Rzeszowski Wydział Muzyki;

Лісова С.В. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики професійної освіти Рівненського державного гуманітарного університету;

Малафійк І.В. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри загальної і соціальної педагогіки та управління освітою Рівненського державного гуманітарного університету;

Дем'янчук О.Н. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри методики викладання мистецьких дисциплін Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка;

Потапчук Т.М. – доктор педагогічних наук, професор кафедри теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника;

Цюлюпа С.Д. – кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри духових та ударних інструментів Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету;

Крижановська Т.І. – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри історії, теорії музики та методики музичного виховання Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету;

Прокопович Т.Ю. – кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри історії, теорії музики та методики музичного виховання Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету;

Радковська Л.М. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри історії, теорії музики та методики музичного виховання Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету;

Сверлюк Л.І. – кандидат педагогічних наук, доцент, кафедра пісенно-хорової практики та постановки голосу Рівненського державного гуманітарного університету;

Филипчук М.С. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри естрадної музики Рівненського державного гуманітарного університету.

*Рекомендовано вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 4 від 28.04.2022 р.)*

Мистецька освіта та розвиток творчої особистості : зб. наук. пр. /
М 656 Uniwersytet Rzeszowski wydział Muzyki, Рівнен. держ. гуманіт. ун-т,
Ін-т мистецтв. – Рівне : Волин. береги, 2022. – Вип. 8. – 192 с.

ISBN 978-966-416-932-2

Збірник наукових праць присвячений актуальним питанням професійної підготовки фахівців мистецького напрямку. Висвітлюються сучасні методологічні підходи розвитку творчої особистості студентів, охарактеризовано особливості музично-педагогічної діяльності.

Для викладачів і студентів мистецьких навчальних закладів, науковців й працівників в галузі музичної педагогіки та мистецтвознавства.

УДК 7.071.5

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I.

Теорія і методологія мистецької освіти

<i>Крижановська Т.І.</i> До питання варіативності методики реалізації мистових ліній музичної освіти у початковій школі	5
<i>Крусь О.П.</i> Методологічні аспекти формування національної вихованості майбутніх учителів музики	10
<i>Кухар Я.О.</i> Особливості сакрального музикування за авторством М. Леонтовича	15
<i>Ногачевська І.В., Григорчук І.С.</i> Формування фахових компетентності студентів в процесі вивчення вокально-хорових дисциплін	22
<i>Парчук І.М., Гумінська О.О.</i> Методи розвитку навичок імпровізації учнів-піаністів ДМШ	28
<i>Пастушок Т.В.</i> Принципи формування комунікативної культури майбутнього диригента оркестрового колективу	35
<i>Сверлюк Я.В., Сверлюк Л.І.</i> Взаємодія диригента з творчим колективом як педагогічна проблема	41
<i>Якимчук С.Н.</i> Неперервність освіти студента-хормейстера як системне середовище формування особистості	49

РОЗДІЛ II.

Сучасні виміри мистецтвознавства

<i>Балаєва О.С.</i> Вараська музична школа, як один з основних осередків музичної культури Рівненського Полісся	55
<i>Столярчук Б.І.</i> Богдан Яремко – дослідник традиційних сопілкових інструментів і їх музики	60
<i>Даяк Ж.Ю., Бордун Н.Р.</i> Основні тенденції розвитку фортепіанного мистецтва Львівщини в контексті західноєвропейської музичної культури	65
<i>Гурин М.А.</i> Аматорське хорове виконавство м. Рівного на сучасному етапі національного культуротворення	73
<i>Димченко С.С., Савчин О.В.</i> Художні аспекти виконавської інтерпретації Концерту-поєми для баяна із симфонічним оркестром Альбіна Репнікова	78
<i>Димченко С.С.</i> Педагогічні погляди та диригентська майстерність Петра Свердлика	89
<i>Кривицька В.В.</i> Творча діяльність маестро П. Муравського на посаді художнього керівника державної хорової капели УРСР «Трембіта»	101
<i>Мельничук С.Ф.</i> Класичне музичне мистецтво та його фоновість в розрізі сучасної культури	105
<i>Остапчук М.М., Никон О.К.</i> Українське фортепіанне мистецтво у контексті розвитку вітчизняної музичної культури	112
<i>Осіпкіна Д.В.</i> Українське вокальне мистецтво: ключові аспекти становлення та розвитку	117
<i>Пастушенко А.С.</i> Родинно-побутова пісня, балада, як явище барокової культури	122
<i>Продан В.В.</i> Фортепіанна творчість Миколи Ластовецького в контексті розвитку української музичної культури	127

<i>Прокопович Т.Ю.</i> Столітній ювілей Миколи Лисенка в умовах ворожих ідеологій (за матеріалами воєнної преси).....	131
<i>Роговська В.О.</i> Стилiстичні особливості української сучасної хорової музики	136
<i>Харитон І.М.</i> Трансформація стражденного в системі координат культурової пісенної обрядовості української православної традиції.....	141
<i>Цапун Р.В.</i> Рокитнівщина: з фольклорної експедиції 1987 року.....	150

РОЗДІЛ III.

Методика музичного навчання і виховання

<i>Борщ К.О., Крижановська Т.І.</i> Розвиток художньої компетентності старшокласників методом творчого практикуму в курсі «Мистецтво»	158
<i>Василишин І.В., Гумінська О.О.</i> Методи та прийоми розвитку комунікативних навичок учнів 5-7 класів на уроках музичного мистецтва.....	164
<i>Висоцька Д.С.</i> Музичний розвиток дітей з особливими освітніми потребами на уроках фортепіано	169
<i>Кулакевич А.В., Радковська Л.М.</i> Ретроспективний аналіз проблеми «слухання музики» в педагогічній теорії та практиці минулого.....	174
<i>Малей Я.Р., Радковська Л.М.</i> Нетрадиційні уроки як важливий аспект розвитку особистості школяра	179
<i>Тарчинська Ю.Г., Тарчинська І.Г., Ткачук А.О.</i> Вплив інформаційних технологій на мистецьку освіту	183
Про авторів	189

5. Ержемский Г.Л. Психология дирижирования: некоторые вопросы исполнительства и творческого взаимодействия дирижера с музыкальным коллективом. М. : Музыка, 1988. 80 с.

6. Коробецька С. Ю. Оркестр як фактор стильоутворення. *Українське музикознавство: науково-методичний збірник*. Вип. 31. Київ: НМАУ, 2002. С.259-268.

7. Маркевич И. Высказывания. *Исполнительское искусство зарубежных стран*. Вып. 5 М., 1970. 263 с.

8. Рогаль-Левицкий Д.М. Беседы об оркестре. М. ; 1961. 288 с.

9. Стоковский Л. Музыка для всех нас. М., 1959. 387 с.

10. Шерхен Г. Учебник дирижирования. Дирижерское исполнительство. М. : 1976. 159 с.

•

УДК 792.8-057.875:378

Якимчук С.Н.

НЕПЕРЕРВНІСТЬ ОСВІТИ СТУДЕНТА-ХОРЕМЕЙСТЕРА ЯК СИСТЕМНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

У статті розглядається формування особистості під час навчального процесу студента-хормейстера, наскрізної практики, а також трансформаційні зміни в мистецькій освіті, що являють собою інтегроване поєднання освітніх інституцій. Звертається увага на найпоширеніші моделі навчання.

Ключові слова: неперервність освіти, практика, компетентнісний підхід, формальна освіта, неформальна освіта, неформальна освіта, моделі навчання.

The article considers the formation of personality during the educational process of the student choirmaster, end-to-end practice, as well as transformational changes in art education, which are an integrated combination of educational institutions. Attention is paid to the most common models of learning.

Key words: continuity of education, practice, competence approach, formal education, non-formal education, non-formal education, learning models.

Постановка проблеми. Інтенсивний розвиток сучасного суспільства зумовлює заклади вищої освіти орієнтуватися на пошук нових підходів в організації навчально-виховного процесу, де особливе місце відводиться не тільки для теоретичної підготовки спеціалістів, а й проходження практики. Важливим компонентом системи професійної підготовки педагогів-хормейстерів є безперервність практик, що забезпечують збільшення можливостей самореалізації, мобілізацію особистісного потенціалу та виявлення прихованих здібностей. Також під час проходження практики вирішуються різні педагогічні завдання у професійній підготовці хормейстерів. Отже, проблема пошуку нових та ефективних шляхів удосконалення практик не втрачає своєї актуальності.

Аналіз останніх досліджень. Питання взаємозв'язку мистецької науки з практикою розглядаються у наукових працях І. Протасова, В. Сластьоніна, О. Мороз, О. Мельник, Т. Білан, О. Олексюк, Г. Падалка та інших. Професійна підготовка майбутнього хормейстера ставить особливі вимоги до формування його фахової майстерності, яка формується в хоровому класі мистецьких закладів освіти. Дане питання розглядали науковці О. Апраксина, А. Мархлевський, В. Самарін, В. Соколов, Г. Струве, О. Коломоєць та інші.

Мета статті. Виявити вплив практик і нових моделей навчання неперервності освіти на формування особистості педагога-хормейстера.

Виклад основного матеріалу. Професійна підготовка студента являє собою сукупність спеціальних знань, умінь, навичок та наскрізної практики, що забезпечують можливість успішної професійної діяльності за обраним фахом.

Під час практики (навчально-творчої, диригентсько-хорової, педагогічної) здійснюється перевірка теоретичних знань студентів, їх готовності до роботи як музикантів-педагогів вокально-хорових дисциплін.

На практиці майбутні фахівці мають можливість набути професійних умінь, поринути в осмислення закономірностей та принципів навчання й виховання, навчитися самостійно визначати мету і завдання навчально-виховного процесу, планувати педагогічну діяльність, застосовувати ті форми і методи організації навчання і виховання, які відповідають певній віковій категорії, робити аналіз та прогнозувати навчально-виховну діяльність, збирати методично-дидактичний матеріал для власної майбутньої педагогічної діяльності, проявити свої творчі здібності і потенціал під час організації та проведення виховних заходів [2].

Необхідно зазначити, що практика – важлива частина неперервної освіти, одним зі шляхів якої на всіх етапах фахового вдосконалення педагога є підготовка до самоосвіти, розвиток здатності до самовдосконалення, особистісного зростання та професійного становлення.

Підтвердженням цього є висловлені міжнародним освітнім товариством ідеї щодо головної місії освіти, яка полягає в підготовці особистостей, здатних:

- знайти своє місце в житті, щоб об'єднуватися;
- до самовираження, щоб спілкуватися;
- розуміти світ, у якому вони живуть, щоб краще адаптуватися до нього;
- здобувати знання, щоб самовдосконалюватися;
- бути критичними, щоб краще розуміти навколишнє середовище;
- зустрічатися для того, щоб більше ділитися між собою;
- займати активну позицію, щоб будувати кращий світ [6, с. 4].

Неперервна освіта розглядається як організаційний принцип побудови освіти, що надає можливість використовувати кожною людиною протягом усього свого життя різноманітні заклади та дозволяє їй раціонально поєднувати освіту із самоосвітою.

Центральною категорією неперервної освіти є категорія розвитку особистості, людини як суб'єкта діяльності та спілкування, культури та моральності, відповідальності та громадянства. Метою неперервної освіти є постійний розвиток особистості в інтересах її самої та суспільства.

Сучасний етап розвитку людської цивілізації визначається як перехід до суспільства знань (від англ. knowledge society) та характеризується якісно новими вимогами до розвитку освіти. Вона перетворюється на продуктивну силу, яка забезпечує повний цикл виробництва знань, що включає п'ять взаємопов'язаних компонентів:

- 1) виробництво знань, яке здійснюється передусім шляхом наукових досліджень;
- 2) засвоєння знань у процесі освіти та професійної підготовки;
- 3) поширення знань за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій;
- 4) використання знань в інноваційних процесах;
- 5) поновлення знань через самонавчання [6, с. 6].

Ключова роль педагогів у модернізації освіти підкреслюється в усіх фундаментальних документах, що визначають сутність сучасної освітньої політики як Європейського Союзу, так і України, зокрема: резолюція Єврокомісії «Про розвиток неперервної освіти», «План дій щодо розвитку професійних умінь та професійної мобільності», Болонська та Копенгагенська декларації, й українська «Національна доктрина розвитку освіти», оновлений Закон України «Про освіту», Концепція «Нова українська школа».

Професійне становлення і розвиток педагогів у системах неперервної професійної педагогічної освіти можна розглядати як багатогранний феномен, основні характеристики якого відповідають цілісній, динамічній та відкритій системі, найважливішими атрибутами якої є належна структура, мета й завдання, зміст, методи і форми діяльності. Вони спрямовані на опанування професійних знань, необхідних педагогу, розвиток професійної компетентності впродовж всієї діяльності педагога [5, с. 3].

Щоб обґрунтувати компетентісний підхід щодо підготовки хормейстера, необхідно з'ясувати відповідний понятійний апарат. Багатьма ученими поняття компетенція пов'язується із галуззю умінь, а не знань. Однак компетенція – це загальна здібність особистості, що ґрунтується на знаннях, досвіді, цінностях, навилах і набувається в процесі навчання. Бути компетентним означає бути вченим, або освіченим. Натомість компетентність – це складна інтегративна якість особистості, що сприяє готовності здійснювати певну діяльність [3, с. 510].

На жаль, ще далеко не кожен педагог до кінця усвідомив, що для розв'язання завдань компетентісної освіти головним є не предмет, якого він навчає, а особистість, яку формує, так як формування цілісної, гармонійної особистості – справа сьогодення [4, с.8].

Соціальні зміни зумовлюють необхідність формування спеціальних фахових та загальних компетентностей педагога. У Меморандумі «Про розвиток неперервної освіти» Євросоюзу зазначаються три основні категорії цілеспрямованої навчальної діяльності. Для підготовки конкурентоспроможних педагогів-хормейстерів необхідна нова модель навчання – «пожиттєве навчання». Йдеться про розвиток як формальної, неформальної та інформальної освіти.

Формальна освіта передбачає наявність структурованих програм, які визнані формальною системою освіти та можливість одержання загальноновизнаних посвідчень, сертифікатів, дипломів.

Неформальна освіта – програми і курси, опанування яких не супроводжується отриманням сертифікату, який дає право займатися професійною діяльністю за профілем, що відповідає їхньому змісту. Неформальна освіта, зазвичай, пов'язана із хобі у будь-якій галузі науки або мистецтва. Така освіта асоціюється із прагненнями розширити кругозір, набути знань і вмінь, необхідних у галузі як особистого, так і професійного життя.

Водночас, інформальна освіта – це індивідуальна пізнавальна діяльність (життєвий досвід), яка супроводжує повсякденне життя та не обов'язково має цілеспрямований характер. Це процес формування й збагачення установок, здобуття нових знань, набуття вмінь, що відбувається поза системою освіти як специфічного соціального інституту, тобто у ході повсякденної життєдіяльності людини шляхом спілкування, читання, відвідування закладів культури. Це навчання ґрунтується на власному досвіді й досвіді інших. Інформальна освіта позбавлена атрибутів педагогічної форми [1, с. 219].

Освітні реформи в Україні зумовлюють трансформаційні зміни в мистецькій освіті. На сьогодні існує три найпоширеніші моделі навчання: офлайн, онлайн, змішана модель (blended learning).

Навчання офлайн – учасники навчання відвідують заняття з викладачем, виконують домашні завдання і знову повертаються до аудиторії, згідно розкладу. Це поширена модель в освітніх закладах України. Позитивні риси офлайн навчання – це зв'язок з викладачем, його підтримка, спільне навчання освітньої програми, яке мотивує до регулярного навчання. Недоліки цієї моделі – курс розрахований на слухача без індивідуального підходу, якщо заняття було пропущене, чекати на одного не будуть, група йде далі.

Онлайн навчання – поширена модель в сучасному світі відкриті онлайн-курси. Вдома можна пройти навчання у провідних світових національних університетах. Розвиток технологій спричинив появу нового напрямку в дистанційній освіті. Позитивні риси – можна обрати зручний час, щоб прослухати лекцію у провідних світових експертів тієї чи іншої галузі, отримати сертифікат, що підтверджує успішне підтвердження курсу. Недоліки – за дослідженнями Open University, середній рівень завершеності

курсів становить менше 7%. Основна причина за якою слухачі кидають навчання – важко виконувати практичні завдання, тобто набуття навичок проходить на низькому рівні.

Змішана модель (blended learning) – ця модель поєднує позитивні риси попередніх двох моделей, а також відбувається мінімізація негативних ознак цих моделей. Зазвичай, слухачі курсу самостійно освоюють теоретичний матеріал через Інтернет, а практичні роботи виконують у групах під час регулярних очних занять із досвідченим наставником, який допомагає опанувати те, що було не зрозумілим з відео-лекцій, допомагає в подоланні складнощів. Викладач переходить у суб'єкт-суб'єктну взаємодію зі слухачами, монологічність викладання відходить, натомість активно застосовуються інтерактивні методи навчання, учасники навчання мають підтримку і від викладача і від групи. Ця модель стає доступною і гнучкою, оскільки враховуються потреби слухачів [7, с. 55].

Таким чином, підготовка педагогів мистецьких дисциплін в умовах неперервної освіти спрямована на удосконалення фахової підготовки та отримання різних професійних умінь під час практичної діяльності.

Отже, неперервність освіти передбачає певний взаємозв'язок усіх етапів процесу її здійснення і взаємозв'язок усіх її проміжних результатів. Водночас, система неперервної педагогічної освіти являє собою інтегроване поєднання освітніх інституцій, що мають забезпечувати:

- допрофесійну підготовку, професійне навчання і підвищення кваліфікації педагогів і керівників, їх професійну захищеність, можливість удосконалення психолого-педагогічної, наукової, технологічної та інших видів компетентності й творчих ініціатив;

- реалізацію найважливішої функції професійної освіти педагога-хормейстера – розвиток його спрямованості на неперервне професійно-педагогічне самовдосконалення, «перетворення себе» для розв'язання завдань практик, що постійно ускладнюються;

- керувану взаємодію установ допрофесійної підготовки, професійної освіти і підвищення кваліфікації педагогів на основі загальної стратегії розвитку неперервної педагогічної освіти.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Аніщенко В., Падалка О. Неперервна педагогічна освіта у контексті навчання впродовж життя. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи: збірник наукових праць*. К.; Ніжин: Видавець ІПП Лисенко М.М., 2010. С. 217-224

2. Грицай Н. Педагогічна практика як засіб формування методичної компетентності майбутніх учителів. *Проблеми підготовки сучасного вчителя: збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету ім. П. Тичини* [ред. кол.: Побірченко Н.С. (гол. ред.) та ін.]. Умань: ІПП Жовтий О. О., 2012. Випуск 5. Частина 2. С. 26-34.

3. Карпенчук С.Г. Філософія освіти (загальна теорія педагогіки): монографія К.: Вид-дім «Слово», 2013. 687 с

4. Моторна О. С. Руйнуємо стереотипи навчання мистецтва. Мистецтво та освіта. К.: «Педагогічна думка», 2019. №2(92). С. 6-12
  5. Мукан Н.В. Неперервна педагогічна освіта вчителів загальноосвітніх шкіл: професійне становлення та розвиток (на матеріалах Великої Британії, Канади, США): [монографія]. Л.: Вид. Львівської політехніки, 2010. 284 с.
  6. Наскрізна педагогічна практика: навч.-метод. посіб.: 3-є видання доповнене і перероблене. / за ред. А. А. Сбруєвої. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. 335 с.
  7. Просіна О. В. Підготовка педагогів мистецьких дисциплін в умовах неформальної освіти. *Мистецтво та освіта*. К.: «Педагогічна думка», 2019. №3 (93). С. 2-6
-

Наукове видання

**МИСТЕЦЬКА ОСВІТА
ТА РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ**

Збірник наукових праць

Випуск 8

Відповідальний за випуск
Сверлюк Ярослав Васильович

Технічний редактор
Віталій Власюк

*Редакційна колегія не завжди поділяє погляди авторів,
висвітлені у збірнику.
За достовірність фактів, точність цитат та можливі помилки
повну відповідальність несуть автори опублікованих матеріалів.*

Підписано до друку 15.04.2022 р. Формат 60x84 1/16. Папір офсет.
Гарнітура «Times». Друк офсет. Ум. друк. арк. 11,16. Наклад 100 пр. Зам. 33.
Видавництво «Волинські береги».
33028 м. Рівне, вул. 16 Липня, 38; тел./факс: (0362) 62-03-97;
e-mail: oberegi97@ukr.net
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта
видавничої справи ДК № 270 від 07.12.2000 р.

Надруковано у друкарні видавництва «Волинські береги».